

Fél évszázad a gyógyítás szolgálatában

Interjú dr. Cseplák György nyugalmazott bőrgyógyász főorvossal

Beszélgetőtársamat elsősorban orvosként, gyógyító munkája révén immár több mint két évtizede ismerem. Magánemberként pedig úgy, mint aki a világra nyitott, a minden iránt érdeklődő személyiség megtestesítője. Aligha hinné róla bárki is, hogy már több mint tíz éve nyugdíjban van. Gyakran találkozhat vele az ember bevásárlás, jóízű csevegés közben a salgótarjáni vásárcsarnokban is. Interjúalanyom rendkívül összetett alkat: elismert orvos és régész, művelt és intelligens szaktekintély, kritikus és érzékeny személyiség, ugyanakkor egyszerű és közvetlen, udvarias úriember.

– Főorvos úr! Emlékszik még gyermekkorának meghatározó élményeire? Mit kapott például szüleitől és közvetlen környezetétől szellemi örökségül?

– 1929-ben láttam meg a napvilágot egy dunántúli értelmiségi családban. Gyermekkoromat, benne elemi iskolás éveimet a Bakony hegység gyönyörű völgyében nyújtózkodó, szép kis faluban, a betelepített felvidéki tótok lakta Bakonycsernyén töltöttem, ahová a szlovák származású, ungvári születésű édesapám iskolaigazgatónak történő meghívása és kinevezése után költözött. Az ugyancsak szlovák gyökerű és az egykori nemesi családból származó édesanyám Szarvasról került a dunántúli kisközségbe, ahol aztán a későbbi szüleim megismerkedtek és összeházasodtak, és ahol anyai nagyapám evangélikus papként szolgálta a gyülekezetet.

Szüleim és felmenőim származása, nagyapám és apám rangos társadalmi pozíciója, a község népességének összetétele, nem különben a varázslatos természeti környezet különös jelentőségű, sőt meghatározó volt neveltetésem és szocializációm szempontjából is. Az akkori időkben a tanítót – különösen, ha iskolaigazgató is volt egyben, mint apám – a falu eszeként, meghatározó személyiségeként tartották számon. Ha valakinek gondja volt, hozzá fordult tanácsot kérni, ha öröme, meghívta abban osztozni.

A szerencsétlen trianoni béke, majd az ország megcsonkítása, a nemzet megalázása után az akkori tanítóknak és így apámnak is volt egy „házi hivatása”: a magyarságtudat ébrentartása és a nemzetgondolat megerősítése. Az egy külön szerencsés helyzet volt, hogy a nemzetiségi és vallási hovatartozást is tekintve vegyes összetételű kisközségben soha semmiféle ellenségeskedés nem ütötte fel a fejét. Trianon után is a békés egymás mellett élés volt jellemző a faluközösségre, s mivel különösebb anyagi gondjaink sem voltak összetartó és szerető családukban, nyugodt, szép gyermekkorra emlékszem vissza. Az első és nagyon fontos szellemi örökségem is ebben a faluban megélt és a családban megtapasztalt összetartozás, a békességre és nyugalomra való törekvés kitapintható életérzése volt, ami máig is betölti bensőmet.

Apám jólelkű, de szigorú és következetes ember volt, katonás rendet és fegyelmet követelt, az iskolában és a családban is. Tisztelte a múltat, megőrizte annak a

tanítványai révén is hozzákerült lenyomatait, tárgyi emlékeit. Apámtól ezt a múlt iránti tiszteletet és gyűjtőszenvédélyt, a következetességet és a fegyelmezettséget örököltem. Édesanyám, aki soha nem állt munkaviszonyban, de mindig nagyon sokat dolgozott, mintegy kohéziós erőként, fáradságot nem ismerve gondoskodott a családról, amelyben a hét éves korában elhalt kishúgom után csak hárman maradtunk. Édesanyám a munka mindenhatóságát, a kitartást, a gondoskodó ember szerepét hagyta nekem örökül. A család az érzelmi fűtöttséget, az egymás iránti érzékenységet és tiszteletet, a szeretetérzést, a hitet és a bizakodást plántálta belém.

Kisgyermekkoromban megismertem a betyárromantikát, felkerestem és bújtam azokat a bakonyi barlangokat, amelyekről az élt a falu népének ajkán, hogy egykor a betyárok birtokolták, „bérelték” azokat. Szinte naponta kimentem az erdőbe, s mindig úgy éreztem, hogy egy nagy templomban vagyok. A természet számomra olyan volt, mintha a testvérem lenne. Beszélgettem a fákkal, miként ma is testvéreimként köszöntöm azokat. Gyermekkoromból a romantikát és a feltétlen természetszeretetet is magammal hoztam, mindkettő itt van ma is velem, az unokámat is erre nevelem.

– *Az ember személyiségének fejlődésében, szocializációjában jelentős szerepe van az iskolának is.*

– Az én életemben is meghatározó volt mindegyik iskola. Öt elemi osztályt helyben, Bakonycsernyén jártam, ahol, hogy úgy mondjam illett a legjobbak közé tartoznom, példát mutatnom. Már itt megéreztem a tanulás ízét, a tudás szükségességét, a természettudományos ismeretek jelentőségét, azok praktikus értékét. Megtanultam például a kenyérsütést, a mészégetést, ezekkel együtt a gyakorlatias gondolkodásmódot.

Szüleim 1940-ben Sopronba, az Evangélikus Líceumba írtak be. Büszke is voltam, hogy a jó nevű, ősi gimnázium lépcsőit már Berzsenyi Dániel is koptatta. Soproni iskolás éveim alatt megismertem a szűkebb értelemben vett tanrenden és tantárgyakon kívül a társadalmi együttélés írott és íratlan szabályait, a polgári élet etikáját, normáit és értékeit. A kollégium, ahol laktam, felkészült, pedáns, nagy tudású nevelőtanáraival az életre készített fel.

– *Nehéz volt a beilleszkedés a líceum fegyelmébe?*

– Bizony, nem volt könnyű, mert az akkori társadalom leképeződött az iskolában is, ám én szerencsére nem voltam soha elkényeztetve. Testileg-lelkileg is erős és edzett voltam. Az iskola hierarchiája szerint a második osztályba járó már megállíthatta és felelősségre vonhatta az első osztályost, hogy miért nem köszön vagy miért nem hallgat rá. Ha rendetlenkedtem vagy valami huncutságot követtem el, akkor a felsőbb évesnek joga volt este magához rendelni, kioktatni és akár egy pofonnal is fegyelmezni. A párbajkódexet is a líceumban tanultam meg, aminek később hasznát is vettem, amikor „bajt vívtam” egy kislány miatt. Katonás rend és fegyelem, a test és lélek tisztasága és harmóniája állt a líceumi nevelés középpontjában. Ma is úgy érzem, esetemben nem hiába. Egyébként pedig nagyon megszerettem és megismertem Sopront, gyakran és szívesen kirándultam, a kisváros környéke a hazai tájra emlékeztetett.

– *Ha jól számolom, Sopronban érthette a második világháború.*

– Igen, sőt a háború kitörése után Sopronban éltem át Magyarország 1944. március 19-ei német megszállását is. Az alacsonyan szálló repülőkre, a német ejtőernyősök

megjelenésére, meg az akkori izgalmas, vészterhes eseményekre ma is jól emlékszem. A soproni utolsó, 1944/45-ös tanéveimet már meglehetősen borús hangulatban kezdtük. A tanórákat légiriadók szakították meg, időnk egy részét, nappal és éjszaka egyaránt a légtalmi pincékben éltük meg. Betöltöttem a tizenötödik életéveimet, kezdtem másként, már-már felnőtt fejjel látni a világot. A háború hetei-hónapjai feszült hangulatban teltek.

– *De szerencsésen túlélték. És aztán mi történt?*

– A háború utolsó időszakában, 1944. szeptemberében, Sopronban iratkoztam be az ötödik osztályba. Szemtanúja voltam, ahogy a németek lezárták a határt; akkor apám eljött értem, összepakolt és hazamentünk. Érdekes emlékem: láttam azt a vonatot, amivel Horthy Miklóst kivitték az országból. A háborúnak 1945 márciusában lett vége, májusban pedig már Székesfehérváron, az Ybl Miklós Állami Gimnáziumban folytattam a tanulmányaimat. Ez egy sokkal szabadabb szellemű iskola volt, jobban is tetszett nekem, mint a konzervatív soproni, egyházi gimnázium. Volt egy csodálatos magyartanárom, Cseh Antalnak hívták. Aztán emlékszem Radeczky Jenő tanár úrra, aki ornitológiával foglalkozott, híres madárszakértő volt. Részt vettünk az iskola helyreállításában, amely a háborúban orosz katonai kórházként működött. De a fehérvári kórház rekonstrukciójából is kivettük a részünket. Itt igazán megszerettem a tanulást, a tantárgyak közül leginkább a magyart és a biológiát kedveltem, meg a matematikát.

– *Ha a magyar nyelvet és irodalmat szerette, – édesapja mintája után – miért nem tanárnak tanult? Miként döntött az orvosi hivatás mellett?*

– Két elképzelésem is volt, az egyik, hogy magyar-történelem szakos tanár leszek, a másik elgondolásom, mivel a biológia 14–15 éves korom óta nagyon érdekelt, hogy orvosnak tanulok. Döntésem előzménye egy megrázó történet volt. A háború alatt légvédelmi tűzérként szolgáltam. Harci körülmények között is kipróbáltam magam, amikor Nyúlon, Győr alatt egy amerikai gép került a látókörünkbe. Fertőszentmiklóson pedig az állomást védtük, amikor egy bombatámadás után egy sebesült német katonát ápolhattam. Emlékszem, sokkos állapotban volt, fölemeltem a fejét, megittattam. Láttam az arcán a szenvedést, majd az élni akarást és a bizakodást is. Akkor és ott, abban a pillanatban végigfutott rajtam, hogy orvos leszek. Aztán egy tehergépkocsit leállítva bevitettem a még mindig súlyos állapotban lévő katonát a soproni kórházba, s remélem, életemben először életet mentettem.

Úgy éreztem, a háború borzalmai felnőtte tettek. Megkettőzött erővel tanultam, a gimnáziumi évek gyorsan elszaladtak. 1948-ban kitüntetéssel érettségiztem, és szeptemberben már a Pécsi Orvostudományi Egyetem hallgatója és a Szent Mór Kollégium lakója voltam. Két nyarat famulálással (kórházi gyakorlattal) töltöttem, további kettőn pedig katonai kiképzést kaptam. Negyedévesen externista (kültag) lettem a pécsi egyetem II. számú belklinikáján, ötödévesként pedig a Műtéttani Intézetben gyakornokként részese lehettem az orvostanhallgatók oktatásának. Ötödik év végére minden szigorlatot lettettem. Ezzel gyakorlatilag véget értek az egyetemi-orvostanhallgatói éveim, amelyek csodálatosak voltak. Nagyon szerettem tanulni, bújtam az orvosi és más könyveket, a szak- és a szépirodalmat, szívtam magamba az új ismereteket. Ma is lúdbőrös vagyok, ha valami újat fedezek fel az interneten.

– *Aztán kilépett a nagybetűs Életbe.*

– Igen. Mint intézeti tagnak felajánlották a pesti akadémiai kutatóintézetben a szövettani kutató-orvosi állást, amit rövid gondolkodás után elvállaltam. Államvizsga előtt Szentágothai professzor intézetében és a belklinika laboratóriumában dolgoztam, tanultam. Így vált lehetségessé, hogy az országban, sőt úgy tudom, a világon egyedül én tehettem államvizsgát szövettani és laboratóriumi ismeretekből, valamint fejlődéstanból is. A tanultakat felhasználva szereztem meg a laboratóriumi orvosi szakvizsgát, a bőrgyógyász, nemibeteg-gyógyász és kozmetológus szakvizsga mellett.

– *Tehát Budapesten kezdte meg orvosi hivatását?*

– Nem, mégsem. Ugyanis röviddel orvossá avatásom előtt tudtam meg, hogy a pesti intézet még nem készült el, így „szabaddá” váltam. Dr. Melczer Miklós bőrgyógyász professzor szövettanásznak hívott a pécsi klinikára, ahol közvetlenül az avatásom előtt – 1954 májusában – ki is neveztek klinikai orvosnak.

– *Milyen érzés volt egy olyan világhírű orvost, mint Szentágothai János professzor hallgatni, tőle tanulni, környezetében dolgozni? Hogyan emlékszik rá?*

– A pécsi egyetemi tanulmányaim során Szentágothai professzor tanította nekünk két évig az anatómiát, a szövettant és a fejlődéstant. Az akkor 37 év körüli professzor példakép volt számunkra. Tudása, alkotóképessége, munkabírása miatt bálványként tiszteltük. Amikor hatodéves koromban kutatóorvosnak választottak csaknem egy teljes tanévet Szentágothai intézetében dolgozhattam. Vonzó egyénisége mindenkire nagy hatással volt, aki csak kapcsolatba került vele, így rám is. Gyakran kértem tanácsait, mindig megnézte mivel foglalkozom, milyen eredményeket értem el. Nagyszerű, nyílt és őszinte emberként őrzöm az emlékeim között.

Melczer professzor mellett is nagyon jól éreztem magam. Szövettani kutatásokat végeztem és közben gyógyíthattam is az osztályon. 1957-ben bőr-, nemi beteg gyógyászatból, 1961-ben laboratóriumi ismeretekből szakvizsgáztam. 1957-ben neveztek ki tanársegédnek. Munkámról tudományos közleményekben, konferencia-előadásokon számoltam be.

– *Jól érezte magát a pécsi klinikán, megbecsülték, aztán mégis váltott. Miért? Mikor és hogyan került Salgótarjánba?*

– A klinikán osztályvezető tanársegéd voltam, és rövidesen el kellett döntenem, hogy hosszabb távon a klinikán maradok-e, és megvárom, hogy valakinek a távozásával, nyugdíjazásával, az állás megüresedésével léphetek előre, vagy pedig úgy haladok a szakmai ranglétrán, hogy kiválok onnan és elmegyek máshová. Ez utóbbi történt, mondhatom a véletlen folytán. Egy debreceni tapasztalatcsere alkalmával megismerkedtem a salgótarjáni Bőr- és Nemibeteg-gondozó Intézet vezetőjével, dr. Lukács Idával, akinek a férje a salgótarjáni kórház igazgatója volt akkoriban. Meghívott, látogassak el Salgótarjánba, nézzem meg az épülő kórházat, az osztályt, ahová vezető főorvost kerestek.

Nógrád megye székhelyvárosában a '60-as évek elején hirdették meg az „Ezer szakembert Salgótarjánba!”-mozgalmat, fiatal szakembereket invitálva a városba, az előrehaladás, a perspektíva, és – többek között – lakás ígéretével. Tucatjával jöttek is mérnökök, jogászok, pedagógusok, közgazdászok és orvosok is a városba. A szíves meghívásnak eleget téve, először csak ellátogattam Salgótarjánba. Amikor utaztam „fölfelé” a vonattal, még nem tudtam, hogy milyen lesz a kórház, a munkahelyi miliő. A táj azonban olyan csodálatos volt, emlékeztetett „felnevelő dajkámra”, a

Bakony környékére is, hogy én már a vonaton elhatároztam, idejövök. Aztán úgy is történt.

– *Azért aligha csak a táji környezet motiválta a döntésben, nyilván voltak erős szakmai aspirációi is. Mi fogadta itt, amikor a döntés után először betette a lábát a kórházba?*

– Akkor még álltak és „üzemeltek” a régi épületek. Én még a szétszórtan, több épületben elhelyezkedő régi kórházkomplexumban kezdtem el orvosi tevékenységemet. A kórház igazgatási része a mostani vásárcsarnok melletti, későbbi kiegészítő parancsnokság és a mellette lévő élelmiszer-kiskereskedelmi vállalat épületében kapott helyet. A kórház másik része a korábbi acélgyári kórház épületében működött (ami később a Salgótarjáni Tervező és Építőipari Szövetkezet irodaépülete lett). A harmadik része az ún. laktanyakórház volt, benne a bőrgyógyászati osztállyal. (Ebben most a művese állomás található.)

Ez a három kórházi részleg kapott otthont az új kórházban, ami korszerű, referencia kórházként is ismertté vált. Emlékszem, többek között még Jordániából is jöttek ide szakemberek tanulmányozni az épületet, annak orvos-szakmai struktúráját, berendezéseit és működését. Az én szemem előtt már ez az új, korszerű kórház látványa lebegett, amelyet 1967-ben adtak át, és ez is motivált a döntésben. De leginkább – természetesen – határozott és erős szakmai ambícióim inspiráltak. No, és még a lakás ígérete is elősegítette a döntésemet, amit az első látogatás után végleg meghoztam.

Nézze, voltak kitűnő szakmai ismereteim, bíztam a tudásomban, gyakorlatomban, mindezek alapján a bőrgyógyászatot saját elképzeléseim szerint akartam megszervezni. Mivel a családi, egyetemi, munkahelyi indíttatás önállóságra nevelt, ez így igazán tetszett nekem. Az önmegvalósítás esélyét láttam, sőt kezeim között éreztem. 1964 tavaszán, harmincnégy évesen azonnal kineveztek osztályvezető főorvosnak, ami akkor ritkaságszámba ment. Jó fogadtatásban részesültem, szabad kezet kaptam, magam választhattam meg munkatársaimat és rövid idő alatt jól működő osztályt sikerült kialakítanom, megszerveznem. Úgy éreztem, itt megvalósíthatom szakmai elképzeléseimet. Különösen, amikor 1967-ben aztán átadták az új kórházi épületet, az ország akkor legmodernebb kórházát.

– *Aztán, ahogy korábbi beszélgetéseinkből kivettem, hamarosan és váratlanul találkozott a szakmai irigységgel.*

– Nem nevezném irigységnek, annak egy enyhébb, de mégis kellemetlen formájával kellett szembenéznem. Kinevezésem után szinte azonnal, tehát még 1964-ben tagja lettem a kórház tudományos bizottságának, aminek örültem. Arról nem tehettem, hogy a bizottság tagjai közül csak egynek volt négy publikált tudományos közleménye, amikor nekem már tizenkilenc. Ezt valahogy nem vették jó néven, miként azt is éreztették velem az idősebb orvosok, hogy az én munkatempómat ők nem feltétlenül tartják követendőnek és kívánatosnak. Ráadásul én egy egészen más szellemiséget is hoztam magammal, egy klinikai gondolkodásmódot, amit fölöttébb kritikusan kezelt az itteni orvosgárda. Az ő mentalitásuk, minden megítélésük más volt. Szóval valóban némi problémát jelentett a beilleszkedés.

Mondok két konkrét esetet. Kezdetben az osztályon laktam, benn a főorvosi szobában, minthogy csak egy év múlva kaptam meg a lakást. Egyik esti, váratlan ellenőrzésem alkalmával kiderült, hogy az egyik nővér úgy hagyta el az osztályt, hogy a váltója még nem érkezett meg. Máskor észrevettem, hogy a takarítónő beleeszik a

betegék ételébe. És amikor mindezekért felelősségre vonást alkalmaztam, azt nem jó szemmel nézték az orvoskollégák, szokatlan volt a szerintük szigorú intézkedésem. A munkahelyi fegyelmi szabályok, finoman fogalmazva kiforratlanok voltak, és ez nekem a fegyelmezett klinikai élet után hiányérzetet, gondot okozott.

– *Hogyan találta föl magát városlakóként? Azt kapta a várostól, amire számított?*

– Egyáltalán nem, mert nem kaptam jószerezéssel semmit, amit elvártam volna. Nehezen ment a beilleszkedés a város életébe. Sőt, ha nagyon őszinte akarok lenni, azt kell mondanom, ez a mai napig sem sikerült igazán. Rövidesen rájöttem, a várost nem véletlenül hívták Kis-Moszkvának. A nehezen szűnő balos szemlélet következtében az értelmiségnek sokáig csak kiszolgáló szerep jutott. A város vezetői ebben a szellemben kezelték az értelmiséget. Salgótarján egy olyan szocialista iparváros volt, ahonnan sok helyről jöttek az emberek, mégis az volt az én gondom, hogy nem tudtam salgótarjánivá válni – az ő szemükben. Mondok még egy példát: a kórházban megszervezték a törzstag (ami nem tévesztendő össze a törzsgárda taggal) találkozókat, ahová csak azokat hívták meg, akik salgótarjániak voltak vagy legalább nógrádiak. Jellemző az is, hogy rám osztályvezető orvosként, jelentős tudományos munkát, publikációs tevékenységet kifejtő szakemberként sem voltak soha kíváncsiak sem a város, sem a megye vezetői, soha meg nem kérdezték, ki vagyok, hogy érzem magam. Egyébként nem csak engem, de aki az ország más részéből jött, és más szellemiséget hozott, más igényei és elvárásai voltak, mást, többet és jobbat akart, mint a helybeliek, azt sem fogadták szívesen. Amikor párttitkár lettem, meg akartam szüntetni ezt a fajta megkülönböztető szemléletet és gyakorlatot. Persze, nem sikerült.

Úgy vélem, hogy az elmondottak hatása – általában az értelmiséggel kapcsolatban – a mai napig is érezhető. Ma sincs igazán értelmiségi lét, alkotó szellemi élet, nem alakultak ki az igazi értelmiségi fórumok vagy nem működnek. Ma sem igazán kíváncsi a városvezetés az értelmiség véleményére, nem számítanak a fiatal kvalifikált szakemberekre sem. Az értelmiség napjainkban is fogy, mert sokan – különösen a fiatalok – elmennek a városból. Nincs elég és megfelelő munkalehetőség, a város nem vonzó, nincs pezsgése, hangulata, nincs varázsa.

– *Kritizálja a „balos szemléletű” várost, maga is „Kis-Moszkvának” titulálja, nem tud adaptálódni, hívják máshová, mégis marad. Sőt párttitkár lesz. Azt gondolta, hogy a „funkcióból” majd tud változtatni a dolgok menetén?*

– Nagyon nem szeretem azokat az embereket, akik utólag mindenről tudják, hogy valami mért nem volt jó, és mit kellett volna csinálni. Én ott és akkor meg akartam mutatni, hogy min és mit kell megváltoztatni, hogyan kell és lehet korszerűen és hatékonyan működni egy szervezetnek. Az alapgondolatom az volt, hogy ha mindenki letesz valamit az asztalra, ha mindenki csinál valamit a kórházért, a városért, a maga helyén, akkor abból kijöhet valami jó. A pártnak akkor az volt az álláspontja, nagyon helyesen, hogy szakmailag is megfelelő emberek kerüljenek be a pártapparátusába, és hogy a pártvezetés is ilyen emberekből álljon.

Hittem abban, hogy célirányos, átgondolt, ésszerű és hatékony munkával lehet jó irányban változtatni az életünkön. Ezért voltam az MSZMP tagja 1966-tól 1989-ig, és ezért fogadtam el, hogy 1971-ben a kórház párttitkárává választottak. Én akkor lettem párttag, amikor már főorvos voltam. Jellemző volt azonban a gondolkodásra, hogy a pártvezetésben valaki megkérdezte: ha már főorvos vagyok, akkor miért is akarok

párttag lenni? A párttagság ugyanis általában és elsősorban az előrehaladás, az előrelépés egyik eszköze volt akkoriban. Nekem azonban, „csak” egy lehetőség, hogy tegyek valamit, többet, mint osztályvezető főorvosként tehetek a kórházért, a városért.

– Sikerült letennie a névjegyét párttitkárként is? Miben mutatkozott ez meg?

– Az az igazság, hogy a párttitkári funkciómban és osztályvezető főorvosként végzett társadalmi munkám eredményét nem tudom élesen szétválasztani, de a kettő manifesztumát jó néhány példán keresztül is be tudom mutatni. Kezdeményezésemre leraktuk az ország első kórházmúzeumának az alapjait: a leselejtezett – már-már muzeális értéket képviselő – műszereket összegyűjtöttük, kiválogattuk és a kórház földszinti aulájában elhelyezett üvegszekrényekben kiállítottuk. Ma a gyűjtemény a város történeti múzeumának pincéjében várja feltámadását. A kórház folyosóin képzőművészeti galériát rendeztünk be, ahol sok rangos művész alkotásában gyönyörködhetek a betegek és a látogatók. Különösen büszke vagyok a gyermekrajz-kiállításainkra. A rendezvényről és a tapasztalatokról a *Rajztanítás* c. szaklapban számoltam be. Hosszú éveken keresztül irányítottam a kórházi egészségnevelési munkát, azzal a mély meggyőződéssel, hogy az egészség megőrzésének, a betegségek megelőzésének alapja és egyik legfontosabb eleme a tájékoztatás és a tájékozottság. Egyik szerkesztője voltam a *Kórházi Élet* című újságnak. Ebben a kórház működéséről, mindennapi életéről, a tapasztalatokról és tennivalókról olvashattak a kórház dolgozói és láthatták a fényképes beszámolókat. A lap 3–4 évig jelent meg, aztán váratlanul, indokolás nélkül és így kideríthetetlen okokból bevonták a megjelenéshez szükséges engedélyt.

Sikerült elérnem, hogy az orvosok előmenetele a tudományos munkától, a szakirodalom ismeretétől is függjön. Csak az előtt nyíljon meg a pálya, az előrelépés esélye, aki szakmailag képezi magát. Voltam könyvtári tanácsadó, a korábbihoz képest magasabb színvonalra emeltük a könyvtári tevékenységet. Megszerveztem „A húszezer munkanapot Salgótarjánért”-mozgalmat. Megszépült a kórház és környéke, még a közeli utcákat is rendbe tettük, és mindezért kaptam egy aranygyűrűt. Ezzel be volt fejezve minden. Ekkor sem mondták, hogy te bizonyítottál, tettél a városért valamit, mi a véleményed erről, vagy arról, nem tudnál-e csinálni a városért ezt vagy azt? Pedig rengeteg ötletem, javaslatom lett volna, hogy mit lehet egy értelmiséginek csinálni. Nem tudom, hogy a mai fiatal értelmiség jelentkezik-e ilyen igénnyel? – vagy inkább, mivel tudja, hogy igazán nem számítanak rá, elmegy a városból, ahogy erről korábban már szóltam is.

Javasoltam, hogy a szociális otthon létesítése helyett részesítsük előnyben a kazánház felújítását, ezt (is) elvetették, sőt emiatt konfliktusaim támadtak. Később azonban mégis megépült a kazánház. Néhány év után fokozatosan elszigetelődtem, másként alakultak a dolgok, mint ahogy azt én elképzeltem. 1975-ben egészségi állapotomra való hivatkozással felmentésemet kértem, amit egy szó és egy kérdés nélkül elfogadtak. Természetesen az egészségi állapotom kifogástalan volt. Mégsem tekintem visszalépésemet megfutamodásnak, „csak” egy kényszerű lépés volt a részemről. Ugyanis úgy éreztem, hogy nagyon keveset tudok megvalósítani azokból az elgondolásaimból, amiért én egyáltalán a párttitkári funkciót elvállaltam, és amelyek még bennem voltak. Nem is volt ez csoda abban a „pártkultúra” környezetben, amelyben egy olyan magas beosztású városi pártvezető „oktatott ki”, aki demográfiának nevezte a demokráciát. Ekkor éreztem úgy, ebből elég volt.

– Akkor maradjunk abban, néhány évtized múlva visszatérünk erre a kérdésre. Addig is tovább kellemetlenkedem: tudom, nem sikerült az első házassága.

– Az előző feleségem egy pécsi születésű, reprezentatív, úgymond jó családból származó hölgy volt. Az egyik nagyapja a pécsi kesztyűgyár tulajdonosa volt, az édesapja pedig bölcsészdoktor. 1955-ben nősültem meg és 1963 novemberében jöttünk ide. Később derült csak ki: egyszerűen nem voltunk egymáshoz valók. Furcsa személyiség volt – neveltetése, zűrös családi viszonyai és genetikai tulajdonságai miatt is. Aztán közelebbi kapcsolatba került az alkohollal, s elváltak útjaink.

Tudja, nem ismertem a párválasztás szabályait, amikor feleségül vettem. Többek közt azt, hogy a testillatoknak nagy szerepe van, amiről most készülök egy dolgozatot is írni. Ugyanis a homo sapiensnek a testillat meglehetősen nagy problémát okozott. A ruházat, a szokások, aztán például a cukor és a puskapor, stb. föltalálása, ez mind a természetes élet tönkretételét eredményezte. Az állatoknál a párválasztáshoz hozzátartozik, hogy körbeszagolják egymást, mert genetikai jelzőrendszerük figyelmezteti őket, hogy az idegenszerű szagok esetén a „kapcsolatból” egészséges, jó utód nem származhat.

– Tehát a testillatok a párkapcsolat esetében taszítóvá is válhatnak?

– Igen, olyannyira, hogy házasságok mennek tönkre, csak az emberek döntő többsége nem tudja, hogy ennek egyik oka lehet a testillat is. A párok elidegenedhetnek, a kapcsolat akár ellenségessé is válhat. Ha egy férfi vagy egy nő visszaemlékezik az élete folyamán megélt párkapcsolatokra, nemi együttlétre, akkor az is élhet az emlékeiben, hogy egyes ellenkező neműeknek milyen kellemes volt, vagy mennyire kellemetlen volt a testillata. És ebben a pillanatban szimpatikus vagy nem szimpatikus is egyben az illető.

– Válásán túllépve újra nősült és most boldog házasságban él.

– Igen, így van. Második feleségemet, Zsoldos Rózsát kora gyermekkorra óta ismerem. Balatonszepezden egymás mellett laktunk. Mikor orvossá avattak, ő még gimnazista volt. Szüleink nagyon egymásnak szántak bennünket, egy szilveszteri év-múlatón is egy társaságban voltunk – szervezésüknek köszönhetően. Később én megnősültem, ő pedig férjhez ment, két szép lánya született, Helga és Anna. Ők színészek, szinkronhangjukat nap mint nap hallani lehet a tévé műsoraiban. Aztán mindketten elváltunk. Később hírt hallottunk egymásról, megkerestem, megörültünk egymásnak. 1982. augusztus 13-án házasodtunk össze, előtte a kezét is 13-án kértem meg. Azóta mondhatom, hogy van két lányom és egy unokám, Olivér, aki 11 éves, kitűnő tanuló, jól úszik és három kék csíkkal díszített, sárgaöves karate sportoló. Büszke vagyok rá, akár csak lányaimra.

– A magyar népesség egészségi állapota katasztrofális. A halálozási arány magas, a daganatos megbetegedések, a keringési rendszer betegségei, a depresszió, az alkoholizmus szedi áldozatait. Stílszerűen: megyénk a legsúlyosabb esetek közé tartozik. Melyek betegállapotunk mélyen gyökerező, főbb okai?

– Talán furcsa lesz, amit mondok, de a legnagyobb gondot abban látom, hogy a mai világban az emberek nem ismerik az Elég fogalmát. A meglévőnél magasabb házat, újabb, korszerűbb autót, öltözködésükben valami extrát akarnak. Ami még önmagában nem is lenne valami ördögtől való, csak hogy az ennek elérésére tett erőn felüli erőfeszítések rendkívüli mértékben igénybe veszik az emberi szervezetet. Ez jelentős stresszállapotot, pszichés zavarokat, következésképpen szervi megbetegedéseket okoz. A másik végletes és szinte végzetes társadalmi jelenség a

nagymértékű munkanélküliség, amely szintén hasonló tünetekkel jár. A tartós stresszállapot, a jövő bizonytalansága, sőt kilátástalansága jelentős mértékben kihat a népesség egészségi állapotára.

– *Meg kell szüntetni a stresszes állapotot és minden rendben lesz.*

– Sajnos a helyzet nem ilyen egyszerű. A házasságok negyvenöt százaléka válással végződik, a munkanélküliség felszámolásának belátható időn belül esélye sincs, a versenyhelyzet nem hogy nem szüntethető meg, de fokozódik, mindez azt jelenti, hogy a stressz nem számolható fel. Az integrálódó világ napról-napra új problémákat hoz felszínre, új kihívásokat jelent, az eddig megszokott életrend a továbbiakban is változik, akár fel is borulhat. Az Európai Unióhoz való csatlakozás és a globalizáció olyan – előre még tisztán és pontosan nem is látható – változásokat hozhat az emberek életében, amelyet féltő, hogy sokan egyszerűen nem fognak tudni átvészelni. Hogy csak egy példát mondjak: a mezőgazdaságban dolgozó emberek sokasága kerülhet nagy bajba a méztermelés várható válsága – a hatalmas mennyiségű, olcsó kínai mézbehozatal – miatt. De említhetném a tej, a gyümölcs és más – korábban csak hazai előállítású és forgalmazású növényi és élelmiszeripari – termékek hazai gazdaságokat és gazdákat tönkretévő, mértéktelen mennyiségű beáramlását.

Félelmetes fenyegetésnek tartom a szenvedélybetegségek terjedését, mindenekelőtt az alkohol és a dohányzás mértéktelen, és a drogok mind szélesebb körben történő fogyasztását. Ebben a legnagyobb vétkesnek az ismerethiányt látom. Nem nagyon van olyan fórum, ahol a korábbihoz hasonló mértékben lenne mód az ismeretek terjesztésére. Elég, ha csak a TIT megyei egyesületének e korábbi szakterületén való visszafejlődésére, szereptévesztésére utalok. Az egészségnevelési hálózat – amelynek én egykor nagyon aktív tagja voltam – nem működik, vagy legalábbis messze nem olyan hatékonyan, mint korábban.

– *Ismét váltsunk témát. Évtizedek óta vallatja a késő rézkori és az újkori edényeken található kéznyomokat. Hogyan kezdődött, és mi vitte rá erre a kutatómunkára?*

– Gyermekkoromtól furdalja az oldalamat a kíváncsiság. A régi korok megidézésének, a több ezer évvel ezelőtt élt ember életébe való betekintésnek a vágya mindig is munkált bennem. Gyermekkoromban gyakran nézegettem a Bakonycsérnye közeli Pacmán dombon lévő titokzatos romokat. Pacmán, azaz Pázmán lovag, meg a vörösbarátok ott éltek a képzeletemben. A közeli Székesfehérvár pedig Szent Istvánt és korát idézte föl nekem. Később régészeti kutatómunkám során ezek az ifjúkori emlékképek gyakran eszembe jutottak. Először a kőkori edénytöredékeket, az azon lévő ujjlenyomatokat és díszítéseket vettem szemügyre, aztán a körmök bemélyedését vizsgáltam. Ezeket méricskélve megtudtam, milyenek voltak eleink kezei és ujjai. Megüzenték nekem, milyen magasak voltak az ősemberek. Edényeik cserepeit nézegetve rájöttem, hogy már közöttük is voltak művészek és kontárok.

– *Kutatási eredményeit közérthetően és olvasmányosan foglalta össze Árukkodó ujjnyomok – Vallatóra fogott kőkori cserepek című könyvében. Honnan az írói kedve?*

– Az íráskészségem fokozatosan alakult ki. Már gimnáziumi éveim alatt több pályamunkát készítettem különböző műfajokban, és írtam jó néhány novellát is. Szakmai tevékenységemet az elmúlt évtizedek alatt 72 tudományos közlemény és

92 tudományos előadás fémjelzi. Már az 1970-es években tartottam előadásokat régészeti kutatásaimról, amelyeket szakmai közlemény formájában is megjelentettem, noha akkor még nem tudtam, hogy könyvet fogok írni. Sok-sok írásos előzménye volt tehát ennek a könyvemnek is. Mintegy tíz éve merült föl a megírás gondolata, amihez bőven kaptam biztatást a barátaimtól is. Végül nekiláttam, intenzív munkával, kb. egy év alatt, megírtam, miközben többször átdolgoztam, átszerkesztettem azt.

– Azt mondják, – már elnézést! – Ön egy kicsit munkamániás, hogy erőn felül is teljesít. Miközben orvosként jól tudja, a szervezetet nem lehet kizsákmányolni.

– Én a munkámat mindig csak egyféleképpen tudtam, tudom végezni: teljes odaadással, egész emberként, fegyelmetten, nagy figyelemmel. Osztályvezető főorvosként is ezt vártam el és követeltem meg a munkatársaimtól. Ha valaki ezért munkamániásnak tart, akkor én erre büszke vagyok. Egyébként magam észre sem vettem a feszes munkatempómat. Talán azért, mert nagyon szerettem, szeretem hivatásomat, gyógyító orvosi munkámat, amit egyfajta alkotásnak érzek. Más verset tud írni, megint más szobrot faragni – én a gyógyítást tartom alkotásnak. Apám ilyen tanító volt, egyetemi professzoraim is hasonlóak. Azon munkatársaim, akik így fogadtak el, nagytudású szakemberekké váltak, akiknek ez nem tetszett, megváltak tőlem. És még egy érdekesség: azok az egyetemi társaim, akik nem szerettek tanulni, az élet könnyebb oldalát választották, már nincsenek köztünk. Néhányan infarktusban haltak meg, mert talán nem bírták azt a feszültséget, azt a stresszt, amelyet a gyógyításhoz szükséges orvosi tudás, felkészültség hiánya okozott.

Amikor nagy ritkán úgy éreztem, hogy erőn felül dolgozom, akkor csökkentettem a munkatempómon. Ez történik, amióta nyugdíjas vagyok. Párommal együtt, 1993-ban mentünk nyugdíjba. Kétévi pihenés után gondozóintézeti főorvosként, a hét két napján, az elmúlt év végéig dolgoztam. Heti két alkalommal várom a magánrendelőmben pácienseimet, betegségeik gyógyítására és a magam agykéregciszolására. Ezzel együtt sem zsákmányolom ki – ahogy ön fogalmazta – szervezetemet, amely szerencsémre még nem is fáradt el. Ma is úgy érzem, tele vagyok energiával, tenni akarással. Jó időbeosztással jut idő mindenre, a pihenésre és a kikapcsolódásra is. Utóbbi miatt is gyakran kijárunk feleségemmel a piacra, ahol senki nem siet, nem idegeskedik. Nincs kiabálás, veszekedés, az emberek barátságosak. A többnyire növényi termékek gusztusos látványa a természet szépségét, üdeségét idézi.

– Folytatva a megkezdett, életmódjával és életvitelével kapcsolatos gondolatsort: talán húsz évet is letagadhatna a korából. Kérem, árulja el a titkát!

– Titkom nincs, de talán Fortuna kegyeltje vagyok, minthogy a „hozott anyag” is számít, az ember testfelépítése, szervezete, habitusa, testi-lelki alkata. Az is szerencse, hogy a feleségem kezdetben, mielőtt biológia-földrajz szakos tanár lett, védőnő volt, akinek a higiénés szemlélete döntő életvitelünk szempontjából, minthogy arra magam is nagyon igényes vagyok. Ahogy arra már utaltam, nagyon fontos az étrend, az ételek megválasztása, annak minősége. Feleségem nagyon szeret főzni és azt jól, változatosan teszi. Magunk is a könnyű-vegyes táplálkozás híve vagyunk. Gyakran van főzelék, tojás és húsetel, tészta különböző formában, sok gyümölcs. Egészségesen élünk: a feleségemmel a napot

egy kis tornával kezdjük, nem dohányzunk, alkoholt mértéktelenül nem fogyasztunk és sokat kirándulunk. Nyugodtan, kiegyensúlyozottan élünk. Jómagam a tévét is csak a legritkább esetben nézem. Viszont szívesen hallgatok komoly, klasszikus zenét: a zongora- és hegedűverseny a kedvencem. Chopint hallgatom, ha merengeni akarok, Beethovent, ha grandiózus felépítésű zenét szeretnék, Mendelssohnt, ha lendületet és muzikalitást kívánok meg. A zene megnyugtat, felüdít, éltet.

Salgótarján, 2006. január 18.

A két világháború emlékműve, Makfalva